

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

(реферативний огляд)

Упорядник: Рабаданова Л. В.

канд. філос. наук,
завідувач сектору реферативної інформації
відділу наукової реферативної та аналітичної
інформації у сфері освіти
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Сьогодні українська державність та національна ідентичність виступають консолідуючими складниками процесу формування цілісного поняття «національне виховання», яке має ґрунтуватися, з одного боку, на основі історичних та культурних цінностей, традицій і звичаїв народу, а з іншого, у контексті побудови громадянського суспільства та інтеграції України у світове та європейське співтовариство. Концептуальні засади національного виховання складають теоретичний каркас для формування у студентської молоді внутрішньої потреби й готовності відстоювати інтереси Батьківщини, реалізувати свій потенціал на благо української держави.

Метою огляду є відображення специфіки зазначеного питання в дисертаціях та науковій періодиці.

1. Національна самосвідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / О. П. Жаровська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233–242. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18\(1\)_28.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18(1)_28.pdf) (дата звернення: 4.04.16).

Висвітлено змістові та сутнісні складові національної самосвідомості у системі патріотичного виховання студентів педагогічного університету. Розкрито основні визначальні характеристики національної самосвідомості. Акцентовано увагу на тому, що патріотичне виховання ґрунтується на національній самосвідомості, у якій загальнолюдське проявляється в бутті нації.

2. Роль національно-патріотичного виховання у формуванні особистості студента медичного університету / Чернюк Н. В. // Галиц. лікар. вісн. – 2014. – Т. 21, число 4. – С. 100–102. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: https://issuu.com/glvisnyk.if.ua/docs/glv_4_2014 (дата звернення: 4.04.16).

Проаналізовано основні напрямки національно-патріотичного виховання студентів Івано-Франківського національного медичного університету. Досліджено виховання студентів, як духовної еліти нації. Зауважено про роль залучення до патріотичного виховання студентської молоді всього професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді. Підкреслено, що патріотичне виховання сприяє формуванню у студентів високої національної самосвідомості, готовості до виконання громадського та конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності та цілісності України.

3. Організація соціального виховання підлітків на Закарпатті у 20–30-і роки ХХ століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Поп Олена Іванівна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2013. – 20 с.

Обґрунтовано етапи становлення та подальшого розвитку соціального виховання підлітків на Закарпатті, визначено відповідні цим етапам тенденції: національне спрямування соціального виховання, релігійний характер змісту, принципів, методів, форм і засобів соціального виховання в регіоні. Висвітлено перспективи творчого використання педагогічно цінних ідей і досвіду соціального виховання, актуалізованих на Закарпатті в 1920–1930-х рр., для сучасних умов розвитку української держави. Уточнено термінологічний апарат дослідження проблем соціального виховання та

конкретизовано витoki ідеї, суспільно-політичні, соціально-економічні та організаційно-педагогічні чинники, питання форм і методів соціального виховання підлітків на Закарпатті.

4. Соціально-філософська рефлексія феномену української національної свідомості : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : [спец.] 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Шандор Федір Федорович ; НАПН України, Ін-т вищ. освіти. – Київ, 2013. – 40 с.

Уточнено поняття національної свідомості як усвідомлення місця та ролі нації в системі суспільних відносин, розуміння національних інтересів, її взаємовідносин з іншими соціально-етнічними спільнотами, які виявляються в ідеях, почуттях, прагненнях. Показано, що українська національна ідея виникає пізніше початку формування української національної свідомості, однак саме вона інтегрує усі складові цієї свідомості та надає їй значущості цілісного соціокультурного феномену. Підкреслено, що здобуття державності українським суспільством стало можливим завдяки зростанню української національної свідомості. Обґрунтовано, що ідея української державності (зокрема у різних можливих версіях державної ідеології) за межами української національної свідомості, на думку дослідника, неминуче призводитиме до дисфункцій державності. Визначено провідну роль та унікальне значення національної свідомості та культури для виховання й освіти громадян України, особливо сучасної української молоді та студентів.

5. Система освіти України й патріотичне виховання молоді / І. Смолюк, В. Смолюк // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2013. – № 8. – С. 78–82.

Розглянуто формування патріотизму за умов змін у громадській свідомості, переоцінки традиційних моральних цінностей, які призвели до заміни певною частиною суспільства позитивних суспільних ідеалів на негативні, до втрати почуття любові до Батьківщини, свого народу, що на сьогодні постає важливим фактором підготовки молоді до виконання соціальних і державних функцій. Обґрунтовано процес створення ефективної системи патріотичного виховання в освіті; визначення комплексу умов, реалізація яких забезпечить виконання завдань патріотичного виховання. Розроблено головну мету патріотичного виховання – формування патріотизму як найважливішої соціальної та духовно-моральної цінності, а також особистості, що характеризується найважливішими соціально значущими та активними громадянськими якостями, здатної проявити їх у зміцненні й удосконаленні основ нашого суспільства, Батьківщини. Визначено завдання, які повинні розв'язувати освітні установи й реалізація яких сприятиме підвищенню рівня соціальної активності та патріотизму молоді.

6. Особливості національно-патріотичного виховання студентів у вищих навчальних закладах недержавної форми власності [Електронний ресурс] / Л. Г. Білий // Вісн. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України: електрон. наук. фах. вид. – Текст. дані. – Хмельницький, 2012. – Вип. 4. – Бібліогр.: 12 назв. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_4_4 (дата звернення: 4.04.16). – Назва з крана.

Проаналізовано патріотичне виховання в недержавних ВНЗ, як своєрідний соціально-педагогічний процес у загальній системі виховання студентів. Визначено, що особливістю патріотичного виховання студентів є порушення координації, взаємозв'язку та наступності між всіма основними ланками системи патріотичного виховання – родиною, дитячими дошкільними установами, загальноосвітньою школою, збройними силами, вузами та відсутність взаємодії між цими ланками щодо вироблення загальної мети і завдань, а також заходів, пов'язаних з їхнім досягненням. Зауважено, що метою патріотичного виховання студентів недержавних ВНЗ є організація системи цілеспрямованого впливу з формування і розвитку в них соціально значущих якостей та відносин громадянина-патріота, професіонала і високоморальної особистості, готової реалізувати їх в інтересах суспільства та держави. Підкреслено, що основними закономірностями процесу патріотичного виховання студентів недержавних ВНЗ є відповідність цілей і завдань патріотичного виховання вимогам професійної освіти та відповідність результатів патріотичного виховання поставленим цілям і завданням.

7. Сучасні аспекти виховання студентів вищих медичних навчальних закладів / О. І. Бульбук, О. В. Бугерчук // Прикарпат. вісн. НТШ. Серія: Пульс. – 2012. – № 4. – С. 176–181. – Бібліогр.: 5 назв. – http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_pul_2012_4_21 (дата звернення: 4.04.16).

Проаналізовано основні напрями національно-патріотичного виховання студентів Івано-Франківського національного медичного університету. Розкрито основні принципи та завдання, на яких базується національне виховання студентської молоді, головні напрями національно-виховної діяльності в вищих навчальних закладах та виховні заходи, які проводяться на кафедрах Івано-Франківського національного медичного університету з метою формування національного світогляду студентів.

8. Проблема патріотичного виховання студентів спеціальності «Фізичне виховання» / Вадим Кіндрат, Наталя Кіндрат // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2012. – № 2. – С. 59–66. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2012_2_17 (дата звернення: 4.04.16).

Висвітлено питання патріотичного виховання студентів спеціальності «Фізичне виховання» в Рівненському державному гуманітарному університеті. Актуальність зумовлена доволі низьким рівнем патріотизму серед студентської молоді України. Завдання дослідження передбачали аналіз змістовного навантаження термінів «нація», «етнос», «ментальність», «духовність», «патріотизм». Визначено механізм формування національної свідомості в студентів. Проведено аналіз патріотичного виховання студентів. Сила й ефективність патріотичного виховання визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини проникає в духовний світ студента в період його мужніння як людини та громадянина, наскільки глибоко він бачить світ і самого себе очима патріота. Діалектична єдність трьох компонентів патріотизму – знання – переживання – вчинки – визначає глибину цього почуття.

9. Патріотичне виховання курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України в навчально-виховному процесі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Кутовий Роман Валерійович ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011. – 20 с. – Текст автореферату доступний в Інтернеті: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=\(%3C.%3EU%3D%D0%A5819\(4%D0%A3%D0%9A%D0%A0\)112.01%20%D1%803%3C.%3E\)&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=(%3C.%3EU%3D%D0%A5819(4%D0%A3%D0%9A%D0%A0)112.01%20%D1%803%3C.%3E)&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20) (дата звернення: 4.04.16).

Проведено комплексне монографічне дослідження патріотичного виховання курсантів ВНЗ системи МВС України в навчально-виховному процесі. Розглянуто патріотизм курсанта в контексті його професійної (службової) діяльності. Визначено специфічні особливості структури патріотизму співробітника органу внутрішніх справ. Наведено авторські поняття патріотизму курсанта та патріотичного виховання таких курсантів. Упроваджено в навчально-виховний процес ВНЗ системи МВС України інтерактивну технологію презентації патріотичних образів.

10. Патріотичне виховання студентів вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності засобами народної фізичної культури : навч.-метод. посіб. / О. М. Онопрієнко ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Ін-т пед. освіти, соц. роботи і мистецтва. – Черкаси, 2010. – 156 с.

Розглянуто проблеми формування патріотизму студентів, розкрито його зміст і описано форми організації у позааудиторній роботі з фізичної культури студентів у системі патріотичного виховання. Визначено види самостійної роботи студентів ВНЗ зі спортивних ігор й особливості використання народних спортивних ігор у патріотичному вихованні молоді.

Висвітлено історичні традиції застосування засобів української народної фізичної культури у життєдіяльності молоді.

11. Патріотично-військове виховання студентської молоді в освітньо-виховному просторі університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Дроговоз Вадим Анатолійович ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 20 с. – Текст автореферату доступний в Інтернеті: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 4.04.16).

Розкрито сутність, специфіку й особливості патріотично-військового виховання студентської молоді. Розроблено організаційно-педагогічну систему патріотично-військового виховання студентської молоді, використано патріотично-військовий виховний потенціал освітньо-виховного простору університету з урахуванням регіональних військово-патріотичних традицій рідного краю. Уточнено сутність поняття «патріотично-військове виховання», подальшого розвитку набули ідеї виховання національного самоусвідомлення особистості студента, зміст, форми та методи патріотично-військового виховання в університетському освітньо-виховному просторі.

12. Виховання патріотизму в учнів та студентської молоді / М. І. Дубина, Ю. Д. Руденко ; Акад. наук вищ. освіти України. – Київ : Експрес-поліграф, 2010. – 403 с. – Бібліогр.: с. 397–402.

Проаналізовано проблему виховання в учнів і студентів українського патріотизму як потужної домінанти моралі, духовності людини та народу. Визначено суспільно-політичні та науково-педагогічні умови, які сприяли вихованню в дітей і молоді патріотичних почуттів, поглядів, переконань та ідеалів на різних етапах розвитку українського народу. Вивчено і обґрунтовано ефективні шляхи, форми та методи виховання в учнів і студентів українського патріотизму на основі науки, мистецтва, позакласної, позашкільної і позааудиторної роботи. Розкрито зміст патріотичного виховання учнів і студентів, передовий досвід педагогів з даної проблеми.

13. Проблеми формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі / Андрій Афанасьєв, Наталія Іщук // Рідна шк. – 2009. – № 12. – С. 18–21. – Бібліогр.: 5 назв.

Обґрунтовано поняття «ідеали патріотичного виховання» і «ціннісні орієнтації» студентів. Виокремлено дві взаємопов'язані підсистеми системи ідеалів і цінностей патріотичного виховання студентів. Охарактеризовано підсистему ідеалів та цінностей, які мають національний та загальнолюдський характер і пов'язані з національно-історичними традиціями та звичаями українського народу, та підсистему цінностей, що

зумовлені соціальним статусом студентів і специфікою їх діяльності. Виділено вісім груп духовних цінностей студентів, які мають бути покладені в основу їх патріотичного виховання: моральні, громадянські, професійні, або діяльнісні, світоглядні, інтелектуальні, естетичні, екологічні, валеологічні. Запропоновано шляхи вирішення зазначених проблем у контексті європейської інтеграції України, зокрема подальше наукове обґрунтування національної ідеї з урахуванням цінностей українського народу, виховання у студентів шанобливого ставлення до своєї історії.

14. Концептуальні засади військово-патріотичного виховання молоді у сучасному українському вихованні / Роман Проць // Молодь і ринок. – 2009. – № 9. – С. 117–119. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в Інтереті: [http://drohobych.net/ddpu/molod_i_runok/2009/9%20\(56\)%202009.pdf](http://drohobych.net/ddpu/molod_i_runok/2009/9%20(56)%202009.pdf) (дата звернення: 4.04.16).

Здійснено концептуальний виклад військово-патріотичного виховання молоді у сучасній українській педагогіці у вимірах: мета національного виховання та його складова – військово-патріотичне виховання; система принципів та підходів, завдань; шляхи, засоби і методи їх реалізації; критерії вихованості. Встановлено, що реалізація мети і завдань військово-патріотичного виховання молоді є можливою шляхом використання засобів фізичної культури і спорту на засадах етнопедагогіки.

15. Національна ідея як фактор становлення патріотизму у дітей та молоді / Катерина Іванівна Чорна // Шлях освіти. – 2008. – № 3. – С. 5–11.

Розглянуто варіанти трактування сутності української національної ідеї відомими діячами різних часів: П. Орлика, Т. Шевченка, М. Драгоманова, М. Грушевського, В. Винниченка, Ю. Тимошенко, В. Ющенко. На підставі узагальнення досвіду становлення правової демократичної держави обґрунтовано необхідність формування громадянського суспільства. Визначено єдині моральні пріоритети, що мають забезпечити стійке мирне співіснування у багатонаціональній державі. Запропоновано нову інтерпретацію формулювання української національної ідеї – «Шляхом злагоди до процвітання», що складається з двох частин, в яких визначено оптимальну поведінку громадян, що сприяє досягненню бажаної мети (I частина) і розкрито сутність національної ідеї - процвітання нації та народу (II частина). Проаналізовано загальнодержавну проблему виховання підростаючого покоління відповідно до національних ідеалів, що стимулює його соціально-ціннісну поведінку. Розкрито сутність поняття «патріотизм» на особистісному та суспільному рівнях, визначено його зв'язок з етнічною самосвідомістю та мовленнєвою культурою. Зроблено висновок про пріоритетність патріотичного виховання особистості у виховній системі школи.

16. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Стьопіна Олена Геннадіївна ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2007. – 20 с. – Текст автореферату доступний в Інтернеті: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=\(%3C.%3EU%3D%D0%A7481.355.2\\$%3C.%3E\)&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=fullwebr&S21ALL=(%3C.%3EU%3D%D0%A7481.355.2$%3C.%3E)&FT_REQUEST=&FT_PREFIX=&Z21ID=&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20) (дата звернення: 4.04.16).

Досліджено теоретико-методологічні засади виховання патріотизму як духовно-моральної якості особистості студентів. Розкрито роль взаємодії мистецтв у патріотичному вихованні студентів. Визначено основні етапи становлення патріотичної свідомості особистості, розкрито сутність і структуру патріотизму, досліджено сучасний стан патріотичного виховання молоді у ВНЗ. Обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови, шляхи та принципи патріотичного виховання як духовно-моральної якості особистості студентів засобами мистецтва. Розроблено й апробовано методику виховання патріотизму як духовно-моральної якості особистості, розроблено методичні рекомендації для викладачів і кураторів студентських груп.

17. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Абрамчук Оксана Володимирівна ; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 20 с. – Текст автореферату доступний в Інтернеті: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 4.04.16).

Розкрито суть і структуру, критерії, показники та рівні патріотичної вихованості студентів вищих технічних навчальних закладів (ВНЗ). Проаналізовано стан і особливості патріотичного виховання у сучасному ВНЗ. Обґрунтовано й експериментально перевірено зміст даного виховання майбутніх інженерів і методику його реалізації засобами соціально-гуманітарних дисциплін. Доведено, що ефективність патріотичного виховання даних студентів залежить від дотримання певних педагогічних умов, а саме: активізації потенційних можливостей соціально-гуманітарних дисциплін, реалізації змісту патріотичного виховання, спрямованого на формування патріотичних рис майбутнього інженера, залучення студентів до всіх напрямків професійної підготовки (навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, професійно-практичної), заохочення студентів до самоосвіти, самовиховання.

